

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

**МУЗИЧНА ТА ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА
В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

**Матеріали і тези ІХ Міжнародної конференції
молодих учених та студентів
(20-21 жовтня 2023 р.)**

2 том

ОДЕСА 2023

УДК: 37+78+792.8+008-021.1

Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали і тези ІХ Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 20-21 жовтня 2023 р.). — Т.2. — Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2023. — 162 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 4 від 30.11. 2023 р.

Редакційна колегія:

Мартинюк Тетяна Володимирівна, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри-професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Демидова Віола Григорівна, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри сольного співу Одеської національної музичної академії імені Антоніни Нежданової.

Матеріали і тези друкуються в авторській редакції

Технічний редактор Г.О. Реброва

©Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2023

яскравіше демонструвати свої творчі можливості», «яскравіше виявляти свою індивідуальність не лише на матеріалі музично-мистецької спадщини «старих» майстрів, а й у інтерпретації творів композиторів наступних століть» (В.Козакова, 2006).

Література

1. Джулай Г.А. Музична ментальність: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філософ.наук, спеціальність 09.00.03 – «Соціальна філософія та філософія історії» / Г.А.Джулай, – Одеса, 2003.– 24с.

2. Козакова В.С. Метатекст як інтегративний спосіб конструювання і пізнання культури в контексті художньої свідомості [Електронний ресурс] /В.С.Козакова //Мультиверсум. Філософський альманах. - К.: Центр духовної культури, - 2006. - № 55. Режим доступу http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_55/Kozakova.htm

3. Романюк І.А. "Картина світу" в системі категорій аналізу музики (на прикладі української музичної культури) [Текст] : автореф. дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / І.А.Романюк. – Харків, 2009. – 17 с.

Наталія Алгасва,

Завідувачка відділу «Музичний фольклор»

КЗПСО «Мистецька школа № 4 м. Одеси»

Викладач вищої категорії

ВІДОБРАЖЕННЯ В МУЗИЧНОМУ ФОЛЬКЛОРІ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛІНАРІЇ

Анотація. Розглянуто питання символіки національних страв у обрядовому музичному фольклорі. Відображення мелодій та змісту пісень у процесі навчання народного співу. Особливу увагу звернено на оспівування в музичному фольклорі традиційної кулінарії.

Ключові слова: національна кухня, обрядовість, народні пісні, символіка їжі.

Українська народна пісня є яскравим відображенням життя та культури українського народу. У ній оспівуються традиції, звичаї, обряди, а також традиційна їжа.

Українська народна кухня — це така ж культурна спадщина українського народу, як мова, література, мистецтво, це неоціненний здобуток, яким можна й варто пишатися, який не слід забувати. Українська кухня створювалася протягом багатьох віків, тому вона в певній мірі відбиває не тільки історичний розвиток українського народу, а й його звичаї, традиції та культуру. Їжа є важливою частиною життя будь-якого народу. Вона не лише задовольняє фізіологічні потреби, а й є джерелом радості, задоволення, спілкування. Не дивно, що їжа часто згадується у фольклорі різних народів.

Нашу кухню не можна сплутати з жодною кухнею в світі: є в ній свої особливі секрети, є свої особливі страви. Серед багатьох кухонь українська набула найбільшої популярності. Вона отримала поширення далеко за межами України, а деякі страви, наприклад, борщі, галушки та вареники, давно увійшли в меню міжнародної ресторації, тому українські страви знайшли своє почесне місце на сторінках фольклорних і художніх творів інших народів.

Оспівування хлібних виробів у музичному фольклорі

Споконвіку українці обожнювали природу, наділяли її святими магічними властивостями. До кожного свята чи обряду випікався хліб певної форми, що мало символічне, часто навіть магічне значення і, яке пов'язане із давньослов'янськими культами, серед яких, напевне, основним був культ небесних світил, що безпосередньо відповідали за вирощення врожаю. Слід зауважити, що символічними є вже самі форми хліба, відображені та використовувані в українському музичному фольклорі. Наприклад: колос, сніп, зерно, кутя, житній хліб, різного роду ритуальні хліби.

На річне коло Сонця накладався річний хліборобський цикл обрядів та мале коло родинної обрядовості, тісно пов'язане з календарними обрядами, утворюючи, отже, потрійне обрядове коло, в якому наскрізним є символ хліба. Естетичні уподобання українського народу знайшли свій вияв у хліборобських обрядах і фольклорі, де основним символічним імперативом є хліб. У тій чи іншій формі він фігурує по суті в усьому обрядовому фольклорі, святах, звичаях, означаючи життя й багатство, злагоду, щастя, миролюбність, інші найбільш священні моральні порухи українців.

Початок річного кола сонця («народження сонця», «сонцестояння» або «сонцеворот») співпадає з початком хліборобського циклу обрядів, які в похристиянську епоху знайшли свій вияв у святі Різдва Христового і відбилися в обрядовому фольклорі (колядках, щедрівках, віншуваннях, засівалках, театралізованих діях). Обряд калети закінчує річне коло сонця, тому калету з'їдають, що символізує «смерть сонця». Очевидно, калета як обрядовий хліб поєднує в собі солярну та люнарну символіку (Сосенко, с. 35, 55.).

Щодо форм хліба на Різдвяні свята, то вони були дуже різноманітними: житній, пшеничний або збірний сніп (Дідух, Дід, Коляда), кутя, паляниці, книші, пироги.

Інші форми хліба також зосереджували в собі мітологічну символіку – були космогонічними символами астральної трійці або сім'ї (сонце, місяць, дрібні зірки або сонце, місяць і дрібен дощик) чи якихось елементів із неї. І найголовнішою функцією, яку виконувала вся ця система хлібів-символів було магічне заклинання на новий врожай. Яскравим свідченням цього є обрядові тексти колядок, щедрівок, заклинань, віншівок, засівалок, театралізованих дійств. Наведу приклад колядки «Стоїть же, стоїть нова світлонька»:

Стоїть же, стоїть нова світлонька,
А в тій світлоньці тисовий столик,
При тім столику три гості сидять,
Три гості сидять, три товариші.

Один товариш – ясне сонечко,
 Другий товариш – та місяченько,
 Третій товариш – та дрібен дощик...
 Сонце же мовить: «Нема над мене.
 Як же я зйду в неділю рано,
 Огрію ж бо я гори й долини,
 Гори й долини, поля й дуброви;
 Морози спадуть, а роси стануть».
 Місяць же мовить: «Нема над мене.
 Як же я зйду разом з зорями,
 Урадуються гості в дорозі,
 Гості в дорозі, війська в обозі».
 Дрібен дощ мовить: «Нема над мене.
 Як же я піду три рази мая,
 А зрадується жито, пшениця,
 Жито-пшениця, всяка пашниця,
 Будуть снопоньки, як повозоньки,
 Будуть копоньки, яко звідоньки» (Сосенко, с. 264)

У цій колядці чітко висвітлюється жито, пшениця, пашниця. А вже з цієї пашниці народ виготовляв безліч страв, найголовніша з яких — хліб.

Обрядовим хлібом називали всі страви, які були продуктом рільництва й мали ритуальний характер. Це і коровай, і свят-кові калачі та бублики, масничні вареники, весільний дивень та різдвяний книш, які використовуються в багатьох обрядах.

Так, напередодні весілля, випікаючи дивень (хліб із діркою для того, щоб молода дивилася на молодого та на всі сторони світу), загадували, яке буде в молодих життя, якщо вдалий — житимуть щасливо. Коли садили тісто в піч, приспівували:

Світи, жар, у печі ясно
 Печись, дивень, красно
 Г осям – на велике диво,
 Молодим – на щастя,
 На долю, на свою родину.
 Печись, дивень, не схились, не пригори,
 Молодим серця та й не зсуши! (Жайворонок, с. 7)

Весняний хліборобський цикл фольклору також містить у собі багату символіку хліба. Уже в перших веснянках-закличках жито, пшениця виступають символами-заклинаннями на майбутній врожай:

Причому, як відомо, в давнину на Явдохи-Плющихи (14 березня) існував обряд зустрічі весни, під час якого матері випікали дітям спеціальне печиво у вигляді жайворонків. Саме із цим печивом діти бігали на околицю закликати весну. Символіка жайворонків дуже прозора. Адже саме ці птахи, за повір'ями, першими будили землю від зимового сну своєю дзвінкою піснею над полем, а,

відповідно, і були першими вісниками весни хліборобам. У деяких цільових веснянках виражено пряме прохання до Бога за майбутній врожай:

Вроди, Боже, жито,
І густе, й велике,
Колосом колосисте,
Ядром ядрянисте.
Вроди, Боже, ярі,
Чисто й колосисто,
Ядром ядрянисто (К.Сосенко,с.140)

Менш розгалужена, хоч і дуже важлива, символіка хліба у русалій (Зелені свята), петрівчаних та купальських обрядах. Це дні найщедрішого сонця, найвищого буяння природи і визрівання хліба. Тому русальні пісні на хліборобську тематику найчастіше виконують оберегову функцію:

Ой ходила та (Маруся) по полю,
Вибирала пшениченьку із куколю.
Ой їхав же той Петруньо, шапку зняв:
Боже тобі, (Марусенько), помагай,
Буде з цієї пшениченьки коровай.
Буде з цієї пшениченьки насіння,
Сподівайся, (Марусенько), весілля.
Будуть з цієї пшениченьки колоски,
Сподівайся, (Марусенько), колиски.(О.Таланчук, с.123)

Таку ж символіку має купальська пісня «Помагайбі, Миколо, куди йдеш?...»:

Помагайбі, Миколо, куди йдеш?
Де ж твоя пшениченька, що ти жнеш?
За гаєм, дівчата, за водою,
Буду жити з Ганнусею молодюю.
Помагайбі, Ганнусю, куди йдеш?
Де ж твоя пшениченька, що ти жнеш?
За гаєм, дівчата, зелененьким,
Буду жати з Миколою молоденьким.(В.Жайворонок с.173)

В обжинкових піснях, що співаються по закінченні жнив, дуже часто зустрічаємо образ-символ обжинкового вінка. Його з колосся сплітали дівчата, прикрашали польовими квітами і одягали на голову найкращій жниці. Цей вінок символізував щедрий врожай та успішне завершення жнив, а своєю колоподібною формою символізував саме сонце та річне коло сонця і безперервне коло річної хліборобської праці та, відповідно, хліборобського циклу обрядів. Повертаючись із поля в день завершення жнив, жниці в обжинкових піснях вшановували цей вінок, «вищий від плота, ще дорожчий від золота»:

Котився віночок по полю,
Просився в хазяїна в стодолу:
Пускай, хазяїн в стодолу,

Вже я набувся на полю,
 Вже я на полю набувся,
 Буйного вітру начувся,
 Ранньої роси напився.
 Я недовго полежу,
 Зараз в поле побіжу. (Жайворонок, с. 249)

Оспівування варених українських страв

Варили не варили – їсти давай (про галушки, вареники, леміш, гречаники, борщ і куліш).

Галушки залишилися в українській кухні, хоча готують їх не часто, а шкода. Бо це не якась бідняцька їжа, а страва, котру можна подавати і під час вишуканих прийомів. Зараз галушки подають тільки як доповнення до українського борщу. Але раніше вони були самостійною стравою. Часто їх готували з гречаного чи житнього борошна, тому народ у прислів'ї каже: «Галушка та лемішка — хлібу перемішка» та жартує: «Не вмер Гаврило — галушка задавила». (Афоризми)

Є про галушки й цікаві загадки, як от: «Сидить дід за подушками і стріляє галушками. (Град)». (Афоризми)

Також галушки висвітлюються й у музичному фольклорі. Наведу приклад жартівливої народної пісні:

Тетяно, Тетяно, вари галушки!
 Сидоре, Сидоре, не маєм муки!
 Пішов Сидір до міста,
 Купив муки на тісто.
 Тетяно, Тетяно, вари галушки!
 Сидоре, Сидоре, не маєм ложки!
 Пішов Сидір до міста,
 Купив ложки до тіста.
 Тетяно, Тетяно, вари галушки!
 Сидоре, Сидоре, не маєм горшка!
 Пішов Сидір у місто,
 Купив горщик на тісто.
 Тетяно, Тетяно, вари галушки!
 Сидоре, Сидоре, не маємо дров!
 Пішов Сидір у лісок,
 Набрав дров мотузок.
 Тетяно, Тетяно, вари галушки!
 Сидоре, Сидоре, не маємо солі!
 Як пішов Сидір до міста,
 То й дониньки нема.

А ось вареники, такі невеличкі трикутнички у формі півмісяця з пшеничного або якого іншого тіста ще й з найрізноманітнішою начинкою, просто зводять з розуму, про що говорять у народній приказці: «Вареники, вареники, Божі хваленики, не кожен їх варить, але кожен хвалить».

Суто українська начинка для вареників — вишні, сир, цибуля, вишкварки тощо. Як начинку використовували також капусту, картоплю, гречану кашу, мак, варені і дроблені сухофрукти, а на Полтавщині — навіть варений горох, розтертий з калиною. А ще в начинку йде і варена картопля, тушкована свіжа чи квашена капуста, квасоля, домашній сир, відварені гриби, пшоняна чи гречана каша, цибуля, мак, ягоди, повидло, риба чи м'ясо, шкварки, лівер.

«На Андрія дівчата варили пироги (так у регіоні називають вареники) і викладали їх перед голодним котом, — чий пиріг кіт хапав першим, тій дівчині належало до весілля готуватися. Якщо кіт лише відкусив пирога і покинув, значить — на розлучення і самотність».

Вареники як обов'язкову страву жінки несли породіллі після пологів. Як символ продовження роду вони були обов'язковою стравою на різдвяному столі. А у жнивварській пісні, яка записана на Київщині, співається:

Вже місяць спадає,
А краю все немає...
Ой, нумо, поспішімо,
Жнива вчасно завершімо!
Недалечко до межі,
Варенички у діжі!
Не барімося на лані —
Варенички у сметані! (Воропай)

Вареники — настільки улюблена страва козаків, що вони краще дівчину віддадуть, ніж вареники.

На столі, поруч із галушками та варениками, часто стояла улюблена українцями лемішка — кашоподібна страва з густо запареного борошна, звичайно гречаного.

Інколи лемішку робили із пшона, переміну з гарбузовою пшоняною кашею. Печений або варений гарбуз споживали майже цілий рік. До нього додавали приварене пшоно, розмішували й запікали. Готували гарбузову кашу і запечену з яйцями — запіканку, бабку. Запечена гарбузова каша була недільною стравою, а звичайну готували на повсякдень. Наші предки знали, що гарбузова каша піднімає настрій, тому саме гарбуз отримував парубок при невдалому сватанні, щоб довго не плакати. Про гарбуз народ згадує у народній пісні «Ходить гарбуз по городу», він як гарний господар піклується про весь свій рід:

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
– Ой, чи живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Заслужили особливої народної уваги також і круп'яні гречаники. Це — традиційний український хлібний виріб з гречаного борошна, які були популярними навіть на царському столі: «От цар знову нагадує, щоб невістки напекли гречаників» (Афоризми). Навіть існує народна жартівлива пісня «Гречаники», де йдеться про «спритних» господинь, які готують цю страву:

Гоп, мої гречаники, гоп, мої милі,
 Чого, мої гречаники, ви скоро поспіли?
 Три дні пічку не топила – гречаники посадила,
 А як стала витягать, тісто стало витікати.
 Гоп, мої гречаники, гоп, мої милі,
 Чого, мої гречаники, ви скоро поспіли? (Сосенко)

Отже, Україна — земля, у якій змішалися мови та звичаї понад 100 національностей. Співуча колоритна країна і співуча мова.

Як віддзеркалення душі країни – її пісня та кухня різноманітна, строката, але в той же час гармонійно-схожа, ситна і легка, розкішна і повсякденна.

Висвітлення у музичному фольклорі української національної кухні на базі вже сформованих у кожній з регіональних частин України елементів кулінарної культури. Відмінності між блюдами Чернігівщини і Галичини, Полтавщини і Волині, Буковини і Харківщини, Поділля і Закарпаття збереглися до наших днів.

Література

1. Воропай, О.(2004). *Звичаї нашого народу*. Харків: Фоліо.
2. Таланчук, О. (2002). *100 найвідоміших образів української міфології*. Київ: Орфей.
3. Цитати і афоризми. Відновлено з <http://surl.li/ncgtj>
4. Сосенко К.(1994) *Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера*. Львів: Ксенофонт.
5. Жайворонок, В.(2006) *Знаки української етнокультури: Словник-довідник*. Київ: Довіра.

Ці Ванхе,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
 ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
 університет імені К. Д. Ушинського»

Батюк Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент
 ДЗ «Південноукраїнський національний
 педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

АКТИВІЗАЦІЯ УЯВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВОКАЛУ

Підготовка майбутніх фахівців з вокалу на музичних факультетах педагогічних університетів є багатовекторною і комплексною, оскільки спрямована на формування фахових компетентностей вокаліста-виконавця у взаємозв'язку з психолого-педагогічними компетентностями майбутнього вокаліста-педагога. Проблема формування акторської майстерності майбутніх фахівців з вокалу лежить у площині як виконавської, так і педагогічної підготовки.

Чжу Юйдань, Осадча, Т.	ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ	49
Заїменко, М.	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	53
Ситніченко, К.	ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	54
Тан Сай	教学大纲及其在提高未来声乐教师自主性中的作用 (СИЛАБУС ТА ЙОГО РОЛЬ У ВДОСКОНАЛЕННІ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ)	56
Подойніцина, К.	ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ	57
Казакова, А.	СУТНІСТЬ І КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ВОКАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	58
Полуніна, О.	ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВОКАЛЬНИХ КОНКУРСІВ ТА ФЕСТИВАЛІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ МИСТЕЦЬКОМУ ПРОСТОРІ	60
Симонян, В.	ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ ДО ПРОВЕДЕННЯ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ЗАХОДІВ	62
Халфіна, О.	ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ХОРМЕЙСТЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	64
Іванкова, Т.	ПОПУЛЯРНІ УКРАЇНСЬКІ ЕТНО-РОК ГУРТИ, ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОСТІ	66
Юань Цзінцзе, Клюєва, С.	РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СМАКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	68
Чжан Яжу	ОСОБЛИВОСТІ МУЗИКИ БАРОКО В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА	70
Алгаєва, Н.	ВІДОБРАЖЕННЯ В МУЗИЧНОМУ ФОЛЬКЛОРІ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛІНАРІЇ	73
Ці Венхе, Батюк, Н.	АКТИВІЗАЦІЯ УЯВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ВОКАЛУ	79
Янь Пен	КОНЦЕПТ «МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ»	82
Кьон, Н., Усова, Г.	VECTORS OF FORMATION OF ARTISTIC AND STYLISTIC COMPETENCE OF FUTURE VOCAL TEACHERS	83
罗晶 (Ло Цзін)	关于未来声乐教师掌握欧洲声乐艺术的问 (ДО ПИТАННЯ ЩОДО ЗАСВОЄННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА)	84